здоров’язбереження : колективна монографія за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: Вид. Рожко С. Г., 2017. С. 220 – 232.

УДК 070(477=161.2)"1960"

Максим Яблонський,
кандидат наук із соціальних комунікацій, старший викладач кафедри соціальних комунікацій Волинський національний університет імені Лесі Українки
max.yablonskyy@gmail.com

Марта Тимчак,
магістрант кафедри соціальних комунікацій Волинський національний університет імені Лесі Українки
martatimcak@gmail.com

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ ЧАСОПИСІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ 1960-Х РР.

Простежено специфіку редакційної політики та контенту таких періодичних видань української діаспори, як «Нові Дні», «Листи до приятелів», «Сучасність». Зауважено, що часописи «Нові Дні» та «Сучасність» були прихильниками налагодження літературно-мистецьких мостів із радянською Україною. Автора публіцистика журналу «Листи до приятелів» була діаспорною.

Ключові слова: історія діаспорної журналістики, національно-патріотична концепція, «Нові Дні», «Листи до приятелів», «Сучасність».

Часописи української діаспори 1960-х рр. в основному презентують діяльність третьої хвилі еміграції, яку невипадково іменують інтелектуальною. До цього періоду українська періодика в екзилі вже пройшла чимало випробувань – політичних, організаційних, соціально-економічних та ін., пов’язаних, з одного боку, з асиміляційними процесами, а з іншого – із прагненням зберегти своє національне обличчя. Різні політичні платформи також не були консолідуючим чинником. 60-і роки ХХ ст. підтвердили таку закономірність. Обставинами нового часу стали соціально-культурні процеси після хрущовської відлиги в радянській Україні. І тут треба виокремити два важливих напрями роботи, які провадила материкова Україна, – неофіційний і скерований радянською владою. Перший – це насамперед публікація текстів, які в підневільній Україні з огляду на цензуру не могли дійти до читача (за невеликим винятком самвидавної літератури). А другий активно

використовувала московська політика для поширення свого ідеологічного впливу в еміграційному середовищі, намагаючись розколоти українство й підсилити комуністичний рух. Як бачимо, обидва мають політичну мету, правда, протилежну за своєю суттю.

У культурно-політичному просторі української діаспори можна виокремити різні тематичні спрямування часописів, що зорієнтовані на різну вікову, соціальну та гендерну аудиторію. Ще один чинник, який можна виокремити з огляду на більше ніж у півстолітню віддаленість, це тривалість історії видання. Щоб простежити виразні закономірності інформаційного процесу 1960-х років, звертаємось до аналізу контенту українських діаспорних часописів, що мають тривалу історію, тобто презентують певну традицію. Намагаючись представити повноту картини, предметом нашого дослідження є видання, які виходили друком на території різних держав: «Нові Дні» (Торонто, 1950–1997 рр.), «Листи до приятелів» (Нью-Йорк, 1953–1967 рр.; Львів, 2008), «Сучасність» (Мюнхен, 1961–1990 рр.; Ньюарк, 1990–1991 рр.; Київ, 1992–2013 рр.).

«Нові Дні» та «Листи до приятелів» до 1960-х років вже мали вироблену редакційну політику. Так, місячник «Нові Дні» (редактор Петро Волиняк) намагався підтверджувати статус універсального видання. Редактор часопису «Листи до приятелів» М. Шлемкевич сповідував філософію української ідеї. «Сучасність» засновано 1961 р., видання замінило «Сучасну Україну» та «Українську літературну газету», що припинили своє існування [2, с. 3]. Ініціатор створення часопису «Сучасність» та перший його головний редактор І. Кошелівець за короткий час зміг долучити до роботи відомих у діаспорі науковців і письменників: «Часопис об’єднав навколо себе найкращі інтелектуальні сили української діаспори, знайомив своїх читачів із культурним, науковим доробком, історичним минулим нашого народу, життям українців у країнах свого поселення» [1, с. 4].

Редактор журналу «Нові Дні» Петро Волиняк (псевдонім Петра Кузьмовича Чечета (1907–1969)) був переконаний у потребі культурних мостів із підрадянською Україною, тому ще в 1950-х роках не тільки знайомив своїх читачів із літературою Розстріляного Відродження, а й із поточним літературним процесом у материковій Україні. Часто такі матеріали супроводжувались вступним словом чи коментарем редактора [8]. Наступного десятиліття така традиція буде доповнена численними інформаційними матеріалами про перебування в Канаді діячів культури та мистецтва з радянської України. Адже, як згадував Дмитро Кислиця на початку 1970-х, «протягом останнього десятиліття Волиняк відкривав нам і нас навчав відкривати для всіх еміґрантів живу Україну і її живих людей» [3, с. 606]. Закономірно, що таке яскраве явище, як шістдесятництво, буде висвітлено на сторінках «Нових Днів» [7].

«Листи до приятелів» М. Шлемкевича в 1960-х роках залишаються вірними своїм принципам (як зауважила В. Міхалевська, «мета “Листів до Приятелів” – об’єднання української діаспори, збереження її національних

особливостей, пропагування національної ідеї, сприяння становленню української державності, вироблення спільної політичної стратегії» [4]). На відміну від часопису «Нові Дні», на сторінках «Листів до приятелів» не друкувалися художні твори, натомість значна увага приділялася публіцистичним текстам, авторами яких були діячі української діаспори. У текстах постійних рубрик «Події та рефлексії», «Контакти зі світом», «Наші політичні справи», «З українського державницького фронту», «Місце України», «Націоналістичний рух», «Дискусія життя й ідеології» «до уваги беруться тільки два боки конфлікту, існуючого в Радянському Союзі: московський світ та УРСР» [4]. Окрім М. Шлемкевича, авторами були О. Олесницький, І. Кедрин-Рудницький, Л. Дражевська, Т. Лапичак та інші.

У вступному слові першого номера «Сучасності» редакція зазначила, що часопис не даватиме «непомильні» відповіді на всі питання, а навпаки, буде майданчиком для висловлення власної думки авторів, незалежно від партійної приналежності. Редактори наголосили й на особистій відповідальності автора за зміст статті та зазначили, що в разі розходження поглядів не будуть обвішувати статтю дистанційними примітками, а даватимуть місце для дискусії іншим авторам. «Журнал буде не партійним, а українським», – підкреслювали в редакції [2, с. 3]. Однак повністю уникнути політики місячнику не вдавалося, оскільки газета була наступницею «Української літературної газети», яка основною своєю метою вбачала боротьбу за збереження національної субстанції українського народу, за національне відродження та суверенну українську державу. Саме ці засади перейняла й «Сучасність» [5, с. 247–248]. Зокрема, багато уваги «Сучасність» приділяла висвітленню національної політики Комуністичної партії Радянського союзу. Як зауважив І. Моторнюк, часопис розкривав ненауковість основоположних принципів партії, фальшивість концепцій «пролетарського інтернаціоналізму», «зближення і злиття націй», творення «єдиного радянського народу» [5, с. 248].

Загалом всі публікації часопису об’єдналися у своєрідний літопис, який відтворював культурне та суспільне життя українців на рідній землі та в діаспорі, це «відбиття культурного життя в Україні з усіма надбаннями і втратами, із здобутками і вадами, це віддзеркалення нашого культурного життя в усьому його розмаїтті, багатстві форм і могутності внутрішнього потенціалу» [6, с. 7]. Окрім творів діаспорних письменників, редактори добирали для номерів кращі літературні зразки текстів авторів з України, зокрема й шістдесятників М. Вінграновського, В. Симоненка, І. Драча, Є. Гуцала, Л. Костенко, І. Жиленко, В. Дрозда, І. Калинця, В. Стуса, І. Світличного та інших. Також друкувалися твори, які були сфальшовані в Україні або заборонені й вилучені з літературного процесу [6, с. 6–7]. Літературна критика в рубриках «Історія літератури. Критика», «Критика і бібліографія», «Огляди», «Дискусії» представлена публікаціями Б. Бойчука, Б. Рубчака, В. Барки, І. Качуровського, І. Кошелівця, Б. Кравціва, П. Одарченка, Е. Райса, О. Тарнавського, І. Фізера, Г. Грабовича [6, с. 6–7].

І. Моторнюк зауважив, що критика «Сучасності» – це «розмаїте, різнопланове (і щодо жанрів, і щодо проблематики) явище: тут і аналітичні, оглядові чи монографічні статті, і статті теоретичні (про нові “модерністські” чи й “постмодерністські” віяння), і рецензії, і бібліографічні нотатки, інтерв’ю» [5, с. 251].

Як бачимо, редакційна політика та контент проаналізованих видань дещо відрізняються, однак об’єднані прагненням працювати для України та українців, формувати українську державність. Окремий складник проблеми – літературно-мистецькі мости, налагодження яких було прийнятним для таких видань, як «Нові Дні» та «Сучасність», натомість «Листи до приятелів» орієнтувалися на діаспорну автуру.

Список літератури

1.Бібліографічний довідник журналу «Сучасність»: 1961 – 2003 / ред.-упоряд. М. Чубук. Львів: Кальварія, 2003. 478 с.

2.Від редакції. *Сучасність.* Мюнхен, 1961. № 1. С. 3.

3.Волиняк П. Поговоримо відверто: вибрані статті й оповідання / вступ. ст. В. Сварога; ред. В. Сварог, співред. Д. Кислиця. Торонто: Нові Дні, 1975. 662 с.

4.Міхалевська В. Л. Репрезентація ідей духовності та державності на сторінках часопису «Листи до приятелів». URL: https://web.archive.org/web/20220308013433/http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1893

5.Моторнюк І. Минуле і сучасне обличчя «Сучасності». *Вісник Львівського університету.* Серія: Журналістика. 2004. Вип. 25. С. 247–255.

6.Стребкова І. Чи є майбутнє в «Сучасності». *Український дім.* 2011. № 7–8. С. 6–7. URL: http:.www.ndu.edu.ua/images/stories/2016/2011_7-8.pdf

7.Яблонський М. «…спалах нового відродження нашої нації»: поети-шістдесятники в редакційній та журналістській діяльності Петра Волиняка (на матеріалі часопису «Нові Дні» першої половини 1960-х років). *Волинь філологічна: текст і контекст. Євген Сверстюк – митець і громадянин.* Луцьк, 2016. Вип. 21. С. 192–201.

8.Яблонський М. Сучасна радянська література в аналітичній журналістиці Петра Волиняка 1951–1952 рр. *Сучасний мас-медійний простір: реалії та перспективи розвитку:* матеріали ІІ Всеукр. наук.-практ. конф. (12–13 жовт. 2016 р.). Вінниця, 2016. С. 112–116. URL:https://vspu.edu.ua/content/event/years16_17/10_13_confer/dop1.pdf